

De Openbaring aan Johannes

Korte inleiding, uitleg en preken

De Openbaring aan Johannes

Korte inleiding, uitleg en preken

Leo van Gog

Eerder verscheen:

- Pastoraat en alcoholisme, serie Pastorale handreiking, 1982, ISBN 9029702725
- Minuten duren uren. Gedichten in tijden van ziekte, 2013, ISBN 9789402107609
- De tijd. Mijmeringen over de tijd, 2021, ISBN 9789464351750

Schrijver: drs. L.J. van Gog

Coverontwerp: Leo van Gog

ISBN: 9789464652178

© Leo van Gog, 2023

www.leovangog.nl

De foto op de voorkant van dit boek toont de grot op het Griekse eiland Patmos waar Johannes zijn Openbaringen gekregen en geschreven zou hebben. Patmos ligt dicht voor de Turkse kust, dus Johannes was dichtbij de zeven gemeenten, aan de overkant van het water. Ik heb het voorrecht gehad om twee keer een bezoek te brengen aan deze grot. Rechts op de foto, waar het kleed hangt, is een soort lessenaar in de rotsen zichtbaar waar hij schreef.

Ook rechts, iets meer naar achteren, waar het hekje staat, zou de rustplaats van Johannes geweest zijn.

De grote icoon links van het hekje is een afbeelding van de opdracht aan Johannes om alles op te schrijven. De man tussen de kandelaars is Jezus die hem de woorden geeft.

Hieronder een zwart-witafbeelding van deze icoon.

1 Inleiding

In 1980 kreeg ik in mijn eerste gemeente Bruchterveld acht weken studieverlof. Deze tijd heb ik gebruikt om het laatste Bijbelboek te bestuderen. Want ik dacht: 'Als ik dat laatste moeilijke boek een beetje kan begrijpen, dan zal het met de rest van de Bijbel ook wel lukken'.

Openbaringen is immers een boek dat moeilijk toegankelijk is, het heeft een duister karakter zou je kunnen zeggen. Het is geschreven in mysterieuze taal en staat vol met wonderlijke visioenen en geheimzinnige beelden. Als je de betekenis van deze taal en beelden niet kent en geen rekening houdt met de tijd waarin het geschreven is en voor welke mensen het geschreven is dan kun je met die visioenen aan de haal gaan door er een eigen betekenis aan te geven of berekeningen te maken die nergens op slaan. Ik kan het eigenlijk niet beter omschrijven dan met de woorden van dr. A.H. Edelkoort die omstreeks 1950 in de inleiding van zijn boek 'De Openbaring van Johannes' het volgende schreef:

Het is hoogst merkwaardig, dat elke eeuw zichzelf in de Openbaring heeft kunnen terugvinden, en dat de mensen telkens weer gemeend hebben, dat juist hun eigen tijd in dit bijbelboek nauwkeurig voorspeld en beschreven stond. Zij hebben dat - laat ons dat eerlijk erkennen - gemeend tot in het belachelijke toe. Niet, dat ik aan de oprechte vroomheid wil twijfelen, die zulke lieden bezielde; maar deze doet niets af van het groote gevaar, dat in dergelijk streven verscholen ligt. Al te licht vereenzelvigd men zijn eigen zoogenaamden uitleg met het bijbelboek zelf en eischt daarvoor een gezag op, dat alleen aan het Woord Gods toekomt, zoodat wie critisch genoeg is om aan den gegeven uitleg te twijfelen, gebrandmerkt wordt als iemand, wien het aan eerbied voor Gods Woord ontbreekt. In werkelijkheid is het precies omgekeerd en bewijst men aan het Woord Gods een slechten dienst door erin te lezen wat er niet in gezegd wil worden, ja wat tegen de duidelijke letter van den ons gegeven tekst in gaat.

Eenzoo is het gesteld met de poging om met het boek Openbaring in de hand en desnoods een potlood erbij de

toekomst te voorspellen. Dat is talloze malen geprobeerd en vooral aan de getallen, die in dit bijbelboek voorkomen, meende men een hechten steun voor zijn berekeningen te hebben. Maar het is een hachelijk ondernemen. Zulke voorspellingen maken nog eenigen indruk, zoolang het niet mogelijk is ze te verifieeren. Doch wee, als de aangekondigde tijd aangebroken is en de voorspelling komt niet uit, gelijk menigmaal het geval is geweest. Dan lijdt de voorspeller niet alleen een échec - dat was nog zoo erg niet - maar dan moet in veler oog de betrouwbaarheid van het Woord Gods wankelen, en dat is veel erger.

Wat nodig is om het boek een beetje te gaan begrijpen is kennis van de Bijbel als geheel, met name van het Oude Testament. Er staan veel citaten en aanhalingen uit het Oude Testament in Openbaringen. Daarnaast is er kennis nodig van de Perzische en Griekse denkwereld uit de 1^e eeuw na Christus, want daaraan ontleent Openbaringen veel astrologische begrippen. En ten slotte is het nodig kennis te hebben van de tijd waarin Openbaringen is geschreven en voor wie het boek is geschreven. Het was de tijd waarin de Christenen werden vervolgd door de Romeinen. De keizers werden als (zonen van) goden gezien. Dus was er geen plaats voor de Zoon van God die de Christenen hoger achtten dan de keizer. Grote vervolgers van de Christenen waren de keizers Nero en Domitianus. Deze keizers vinden we dan ook nadrukkelijk terug in Openbaringen.

Helemaal zullen wij het boek nooit kunnen begrijpen. Ik heb geen enkel commentaar gelezen dat alle beelden en visioenen volledig kan verklaren. Dr. A.J. Visser schrijft zelfs ergens in zijn degelijke commentaar: *‘Evenwel, liever dan een keuze te doen uit talloze onmogelijke mogelijkheden wil ik hier ruiterlijk bekennen, dat ik aan deze uitdrukking geen touw kan vastknopen’*. Er blijven soms verschillende interpretaties mogelijk.

Maar zonder elk detail te kunnen verklaren is het toch mogelijk om een redelijk inzicht te krijgen in het boek en de boodschap ervan te begrijpen. Bij vuurwerk hoeven wij ook niet te weten uit welk land, uit welke fabriek het komt en uit welke onderdelen het vuurwerk bestaat. Ook vragen we ons niet af hoe ze de verschillende kleuren erin gestopt hebben, hoe uit

het eerste vuurwerk een tweede en derde papaplu ontstaat. Het is ook niet van belang te weten wie het vuurwerk afsteekt. Toch genieten we ervan en we krijgen er een bepaald gevoel bij. Zo is het ook met het boek Openbaringen. Je hoeft niet alles te begrijpen om er toch een gevoel bij krijgen. Als je al lezend maar voor ogen houdt wat uiteindelijk de boodschap is: troost voor verdrukten.

Want daar gaat het om. De boodschap aan de mensen voor wie het geschreven is in de eerste plaats. Verder kan het ook een boodschap zijn voor ons vandaag de dag.

Johannes beschrijft in zijn boek de strijd tussen de macht van de keizer van Rome en de macht van Christus. De macht van de keizer kun je uitbeelden met de fasces, de pijlenbundel als symbool van die macht. De macht van Christus kun je uitbeelden met een afbeelding van Christus als het Lam.

Fasces.

De boodschap van Johannes aan de vervolgte Christenen is deze: De macht van het kwaad, de macht van Rome, zal niet eeuwig duren. Uiteindelijk zal de macht van Christus sterker blijken te zijn. Johannes verwachtte de overwinning van Christus binnen korte tijd. Dus hij riep de mensen op om vol te houden totdat de overwinning er was.

Na de bestudering van Openbaringen in 1980 heb ik geprobeerd de boodschap van dat boek door te geven aan anderen. Openbaringen bestaat uit zeven delen. Over elk deel heb ik een preek gemaakt en deze zeven preken heb ik gehouden in Bruchterveld. Daarnaast heb ik een

inleiding gemaakt over Openbaringen en telkens is er een gespreksavond geweest om de preek en de inleiding te bespreken. Datzelfde heb ik ook in mijn tweede gemeente Puttershoek gedaan. Rondom de millenniumovergang heb ik vele malen in diverse kerken een gespreksgroep geleid, soms gecombineerd met drie of vier preken.

Nu heb ik van al het verzamelde materiaal dit boekje gemaakt. Na de beknopte inleiding en uitleg van Openbaringen heb ik ook de zeven preken toegevoegd, nadat ik ze hier en daar heb geactualiseerd.

Het boekje is geen commentaar in die zin, dat het alle hoofdstukken systematisch uitlegt. De inleiding en uitleg zijn bedoeld om de boodschap van Johannes een beetje te begrijpen. De preken helpen om het begrip nog wat uit te diepen.

Meestal wordt het laatste Bijbelboek genoemd: 'Openbaringen' of 'De Openbaring **van** Johannes'. Ik heb als titel genomen 'De Openbaring **aan** Johannes'. Johannes heeft het wel opgeschreven, maar de woorden zijn van Jezus Christus. Zo begint het boek: 'Openbaring van Jezus Christus' en verder: 'Hij heeft zijn engel deze openbaring laten meedelen **aan** zijn dienaar Johannes'. Vandaar dat ik als titel heb gekozen: 'De Openbaring aan Johannes'.

Voor het gemak gebruik ik vaak de term 'Openbaringen'.

De citaten uit de Bijbel zijn doorgaans uit de NBV21. Soms gebruik ik nog de vertaling NBG51 als dat beter is voor de uitleg.

Het heeft mij veel voldoening gegeven om dit onderwerp, waar ik zoveel jaar mee bezig ben geweest, eens uit te werken in dit boekje. Ik hoop dat de lezer net als ikzelf oog krijgt voor dit prachtige boek van Johannes.

Januari 2023

Leo van Gog

2 De schrijver van Openbaringen

Wie is de schrijver van Openbaringen? Als het Johannes is, welke Johannes wordt dan bedoeld? Daarom eerst een kleine zoektocht naar de schrijver van het boek.

a. De gegevens uit het boek zelf

Openbaringen 1:1 dienaar Johannes

Openbaringen 1:4 Johannes

Openbaringen 1:9 Ik, Johannes, uw broeder.

Openbaringen 22:8 Johannes

b. Johannes de apostel

Een van de zonen van Zebedeus. Samen met zijn broer Jacobus en Petrus de meest vertrouwde uit de discipelen rondom Jezus. In het Evangelie van Johannes wordt hij nooit met name genoemd, maar wel omschreven met: 'de zoon van Zebedeus' of, zoals men later is gaan veronderstellen met 'de discipel die Jezus liefhad'. Er is een traditie die zegt dat hij tot de tijd van keizer Trajanus (98-117) geleefd heeft in Efeze. Een latere traditie zegt dat hij samen met zijn broer als martelaar is gestorven.

c. Enkele gegevens uit de kerkgeschiedenis

- 150 n. Chr.: Justinus en Clemens van Alexandrië veronderstellen dat het boek geschreven is door Johannes de Apostel.
- 260 n. Chr.: Dionysius van Alexandrië betwijfelt of het de Apostel is, op grond van het karakter en de manier van spreken die verschillen van het Evangelie van Johannes. (Dit bezwaar geldt vandaag de dag nog steeds). Hij denkt aan de 'oudste Johannes uit Efeze' waar Pappias, bisschop van Hierapolis, melding van maakt.
- De geschiedschrijver Eusebius (300 n. Chr.) maakt melding van twee personen Johannes die beiden in Efeze verbleven en over twee grafmonumenten in Efeze met de naam van Johannes.

d. Resultaat

Het is niet zeker wie de schrijver is, het enige wat we weten is:

- Dat hij op Patmos is, waarschijnlijk als balling.
- Dat hij goed op de hoogte is van de gemeenten in Azië.
- Dat hij de geschiedenis van de Romeinse keizers kent en goed thuis is in de wereld van zijn dagen.
- Dat zijn naam gezag inboezemt.
- Dat hij als een uitstekend schriftgeleerde de weg weet in het Oude Testament en zo Hebreeuws denkt dat zijn Grieks soms pas duidelijk wordt door het in het Hebreeuws terug te vertalen.

Johannes haalde niet alleen begrippen uit het Oude Testament, maar ook citaten. Soms schreef hij bijna hele stukken over, al is het wel met de nodige aanpassingen. Een voorbeeld daarvan is het volgende:

Openbaringen

1:9 Ik, Johannes
 1:9v plaats en dag
 Patmos, zondag
 1:13v beschrijving van de Mens
 1:17 Joh. valt als dood neer
 1:17 De Mens legt zijn
 hand op Johannes
 1:17 wees niet bang
 1:19 opschrijven wat
 staat te gebeuren
 20 de engelen van de
 zeven gemeenten

Daniël

10:2 Ik, Daniël
 10:4 plaats en dag
 Tigris, 24^e dag
 10:5v beschrijving van de man
 10:9 Daniël valt flauw
 10:10 man raakt Daniël
 met zijn hand aan
 10:12 wees niet bang
 10:14 meedelen wat zal
 gebeuren met volk
 10:13 de engelen, die de
 volken representeren

Zowel de volgorde als de inhoud komen overeen. Johannes moet de boeken van het Oude Testament, en met name de apocalyptische gedeelten van Jesaja, Ezechiël, Daniël, Zacharia en Joël, goed gekend hebben. Tegenwoordig kun je met de computer en op internet de Bijbel snel doorzoeken naar een geschikte tekst. Maar in de tijd van Johannes moest je de boeken goed kennen om zulke overschrijvingen te kunnen maken.

Andere bekende aanhalingen uit het Oude Testament zijn:

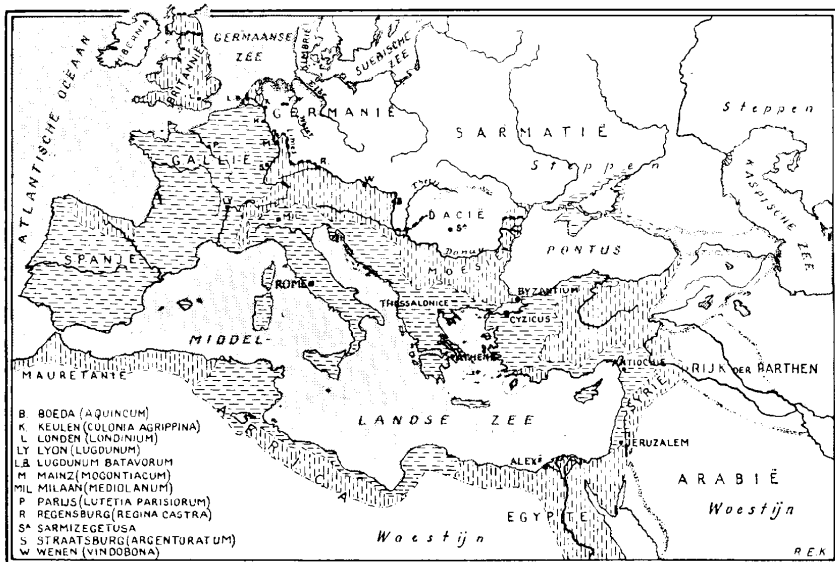
Op. 1 : 7	zien die Hem doorstoken heeft	Zacharia 12: 10
Op. 1: 13	iemand gelijk een mensenzoon	Daniël 7: 13

Op. 2:27	ijzeren staf en stukslaan als aardewerk	Psalm 2:8,9
Op. 5:1-2	boekrol, beschreven aan beide kanten	Ezechiël 2:9-10
Op. 6:1-4	4 paarden	Zacharia 6:1-8
Op. 7: 17/21:4	God zal tranen van ogen afwissen	Jesaja 25:8
Op. 11:11	Gods levensgeest doet herleven	Ezechiël 37:1-6
Op. 14:8	gevallen, gevallen is Babylon	Jesaja 21:9
Op. 15:8	huis gevuld met rook	Jesaja 6:4
Op. 20:8	strijd tegen Gog en Magog	Ezechiël 38-39
Op. 22:1	de tempelbeek	Ezechiël 47
Op. 22:17	wie dorst heeft, kome	Jesaja 25:1

3 De tijd van Johannes

a. Het Romeinse Rijk

Openbaringen is geschreven tegen het einde van de eerste eeuw. Het Romeinse Rijk was op het toppunt van zijn macht. Het omvatte al het gebied rondom de Middellandse Zee.

Ook Palestina, dat in 63 voor Christus door Pompeius was bezet, behoorde tot het Romeinse Rijk. Keizer Augustus, die bij de geboorte van Jezus wordt genoemd in de Bijbel, was de eerste keizer. Hij regeerde van 27 voor Christus tot 14 na Christus.

Regeerperioden van de volgende keizers:

14-37 na Christus Tiberius

37-41 na Christus Gaius (Caligula)

41-54 na Christus Claudius

54-68 na Christus Nero

68-69 na Christus Galba

69 na Christus Otho/Vitellius

69-79 na Christus Vespasianus

79-81 na Christus Titus

81-96 na Christus Domitianus

In het Romeinse Rijk kregen de keizers een goddelijke status. Deze keizerverering begon al bij Julius Caesar. Hij regeerde vóór keizer Augustus maar kreeg al de titel van 'divus Julius', de goddelijke Julius. Augustus noemde zich de verheerlijkte en kreeg de titel van pontifex maximus, de opperpriester. Vooral Nero en Domitianus kregen een goddelijke status. De bevelen die zij gaven werden aangeduid als blijde boodschap, evangelie.

Deze keizers die zich god, zoon van god en verlosser noemden wilden natuurlijk geen andere zoon van god en verlosser Jezus Christus naast zich hebben. Dat ondermijnde hun gezag. Zij vervolgden dan ook de Christenen die het Evangelie van Jezus Christus verkondigden en niet wilden buigen voor de keizer.

De vervolgingen van de Christenen door keizer Nero zijn algemeen bekend. Ook onder keizer Domitianus vonden er grote vervolgingen plaats. Het is waarschijnlijk dat Johannes tijdens het bewind van die keizer verbleef op het eiland Patmos, vlak voor de kust van Klein-Azië (Turkije). Johannes was een belangrijk leider van de Christenen in Klein-Azië en schrijft aan de zeven gemeenten die hij kende en die gelegen waren dicht bij de kust, ter hoogte van het eiland Patmos. Blijkbaar was hij door zijn verkondiging van Christus gevaarlijk voor het Romeinse Rijk en werd hij verbannen of ging hij zelf uit veiligheidsoverwegingen naar Patmos.

Het Romeinse Rijk wordt door Johannes nooit met name genoemd. We zullen merken dat Johannes in zijn boek het altijd indirect heeft over het Romeinse Rijk. Indirect, dat wil zeggen, hij omschrijft de macht van Rome

in beelden die voor een goede verstaander duidelijk waren. Ook andere wereldmachten, zoals de Parthen in het oosten, die een bedreiging vormden voor het Romeinse Rijk, kunnen we terugvinden in de beschrijving van Johannes.

b. De stijl van Johannes

De Bijbel is een verzameling boeken die in de loop van vele eeuwen zijn geschreven. Ook zijn deze boeken geschreven met verschillende bedoelingen en door verschillende mensen. Het is dan ook geen wonder dat de boeken van de Bijbel van elkaar verschillen wat betreft de stijl. Zo zijn er historische boeken, poëtische boeken, verhalende boeken, boeken met regels en voorschriften enz.

Openbaringen behoort ook tot een bepaald soort literatuur die bekend is uit die tijd: de APOCALYPTIEK (letterlijk vertaald 'onthulling'). In het Jodendom beleeft deze Apocalyptiek haar bloeiperiode van de tweede eeuw voor Christus tot de tweede eeuw na Christus. Maar ook al eerder in de oudtestamentische tijd vinden we stukken in deze stijl, bijvoorbeeld Jes. 24-27; Jes. 65-66; Ez. 37-48; Daniël 7; Zach. 9-14 en Joël. Tijdens de bloeiperiode van de Apocalyptiek ontstond het boek Daniël.

De Apocalyptiek is deels een voortzetting van de stijl van de profeten, maar voor een ander deel zijn er ook invloeden van buiten af, bijvoorbeeld uit Perzië. De Apocalyptiek houdt van geheimzinnige allegorische beelden zoals dieren, volken en bergen. Daarnaast spelen getallen een grote rol. Ook wordt veel gewerkt met visioenen die onthullen wat een gewoon mens niet ziet. Het doel van de Apocalyptische literatuur was om in moeilijke tijden hoop te geven aan vrome mensen.

Deze Joodse wijze van schrijven heeft ook invloed gehad op de Christenen. We vinden Apocalyptische passages in het Nieuwe Testament, bijvoorbeeld Mattheüs 24; Markus 13; Lucas 17:26vv, enz. Het belangrijkste Apocalyptische geschrift in het Nieuwe Testament is Openbaringen dat geheel in deze stijl is geschreven. Van de veelheid Apocalyptische literatuur die er bestaat kunnen we veel leren aangaande de uitleg van al die wonderlijke en soms onbegrijpelijke beelden.

4 Uitleg van het boek Openbaringen

In de loop van de geschiedenis zijn er heel wat manieren geweest om het boek Openbaringen uit te leggen. Hieronder een viertal manieren van uitleg, zonder volledig te willen zijn.

a. Gebeurde geschiedenis

Deze uitleggers zien het boek Openbaringen als een beschrijving van de geschiedenis uit de tijd van Johannes. De dingen die Johannes in zijn tijd zelf heeft beleefd, heeft hij beschreven in moeilijke en ingewikkelde beelden.

Inderdaad is het zo dat heel veel beschrijvingen van Johannes geplaatst kunnen worden in zijn tijd. Met name de beschrijvingen die te maken hebben met het Romeinse Rijk zijn herkenbaar. Toch is met deze uitleg niet alles te verklaren. Johannes heeft ook verwachtingen voor de toekomst en die zijn natuurlijk nog niet in zijn tijd gebeurd.

b. Geschiedenis van de eindtijd

Voor de onder a genoemde uitleggers is alles al gebeurd wat Johannes beschrijft. Voor hen die in Openbaringen de geschiedenis van de eindtijd zien is er nog niets gebeurd van wat Johannes beschrijft. Openbaringen is dan een aankondiging van wat er zal gebeuren met de wereld in de toekomst. Een soort spoorboekje of blauwdruk van de toekomstige geschiedenis.

Deze opvatting komen we nogal eens tegen bij allerlei sekten. Door de meeste exegeten van onze tijd wordt deze uitleg afgewezen.

c. Kerkhistorische uitleg

Deze uitleg van het boek Openbaringen wordt vooral gevonden in de middeleeuwen en ook later bij de reformatorische theologen. Het lijkt op uitleg b, maar dan helemaal betrokken op de kerk. Johannes zou volgens hen in de vorm van beelden een schets geven van de geschiedenis van de kerk, vanaf de tijd van Johannes tot aan het einde. Net als bij uitleg b